

THE INFLUENCE OF THE GLOBALIZATION PROCESSES IN THE MIDDLE EAST ON THE ARAB CULTURAL SELF-IDENTITY

The article is dedicated to the problem of the maintenance of the Arab cultural self-identity under the conditions of the globalization processes expansion in the Middle East. Within the framework of the article such aspects are examined as: the Arab point of view on the globalization processes in the Middle East; the problem of the maintenance of the Arab religious-cultural self-identity under the conditions of the globalization changes; the Arab initiatives concerning the dialogue of civilizations within the framework of such international organizations as ALECSO and ISESCO.

Key words: Middle East, globalization, cultural self-identity, dialogue of civilizations, Arab world.

Капранов С. В.
(м. Київ, Україна)

КАЛЕНДАРНІ СВЯТА СУМІЙОСІ ТАЙСЯ

Одна з характерних особливостей сінто полягає в тому, що кожне святилище має власний календар свят. У цій статті ми розглядаємо основні свята Сумійосі тайся у м. Осака – одного з найдавніших і найвідоміших святилищ сінто. Аналіз календаря Сумійосі тайся показує наявність кількох історико-культурних нашарувань – стародавнього сільськогосподарського календаря, китайського календаря та запозиченого з Європи григоріанського календаря, а також уніфікованого циклу свят, запровадженого після Реставрації Мейдзі.

Ключові слова: сінто, мацурі, Сумійосі тайся, календар, свято

Однією з найважливіших сторін діяльності кожного святилища сінто (дзіндзя 神社) є свята (мацурі 祭り), які в ньому проводяться. Проте у працях, присвячених японському календарю, переважають або загальні дослідження японського традиційного календаря (наприклад, [6]), або дослідження окремих свят. Дана стаття має на меті частково заповнити пробіл – дослідження календарних циклів окремих святилищ. Для аналізу нами обрано святилище Сумійосі-тайся 住吉大社, одне з найдавніших і найвідоміших святилищ сінто.

Традиційний японський календар – це складне поєднання офіційного календаря, в основі запозиченого з Китаю, з народним – точніше, з народними, оскільки в кожній місцевості існував свій календар [8, 162–163]. Ця засаднича багатоваріантність традиції виявляється в тому, що кожне

святилище сінто має власний цикл відправ. Рішуча спроба уніфікувати літургійний календар сінто мала місце на початку доби Мейдзі, у 1868–1874 рр. Прийняті тоді закони втратили силу після II світової війни у зв'язку зі скасуванням системи «державного сінто»; проте з певними змінами зберігають значення для більшості святилищ¹. Крім того, у 1873 р. було запроваджено григоріанський календар, що призвело до перенесення традиційних святкових дат.

У календарі Сумійосі-тайся існують два цикли *мацури* – місячний і річний. Місячний цикл включає п'ять святкових днів: перший день місяця (*Сакудзіцу-сай* 朔日祭), перший день Зайця даного місяця² (*У-но хі сай* 卯之日祭), перший день Дракона даного місяця (*Хаттацу-сай* 初辰祭), п'ятнадцятий день місяця (*Дзюґотоніці-сай* 十五日際) та двадцятий день місяця, коли проводиться моління про безпеку на морі та в дорозі. Перший і п'ятнадцятий дні місяця у традиційному місячно-сонячному календарі збігалися з астрономічними новомісяччям і повнею [14, 12–16], тому святкування їх має символіку періодичного оновлення. Знаки Зайця і Дракона тісно пов'язані зі святилищем Сумійосі: за переказом, государиня Дзінгу заснувала це святилище у перший день Зайця місяця Зайця року Металу та Зайця. Святкування дня Дракона, натомість, пов'язане з водною природою богів Сумійосі, які можуть уявлятися і в образі драконів (докладніше див. [4]). Крім того, як нами було показано, знак Дракона відповідає напрямку головної осі святилища, а знак Зайця – його символічній осі [3]. *Хаттацу-сай* входить до переліку найвідоміших свят Сумійосі тайся. Це свято проводиться не в головних храмах – *хонгу* 本宮, а в чотирьох малих храмах-*масся*³: Нанкун-ся 楠珥社, Танекасі-ся 樽賀社. Асадава-ся 浅沢社 та Оотосі-ся 大歳社.

У річному літургійному циклі, у свою чергу, можна виділити чотири основні сезонні цикли: новорічний, весняний, літній і осінній. Хоча Новий рік у Японії вважають за початок весни, і тому деякі дослідники об'єднують новорічний цикл з весняним, ми вважаємо за доцільне розглядати їх окремо – тим більше, що з запровадженням григоріанського календаря початок року пересунувся на місяць-півтора назад, і вже не збігається з природними ознаками весни.

Новорічні свята тривають, за японськими звичаями, з 1 по 15 січня, але фактично починаються в грудні з ритуалів очищення (див. [2, 117–168]). Перед Новим роком потрібно позбутися скверни – *кетаре* 穢れ та «порушень» – *цумі* 罪, що накопичилися за попередній рік (докладніше про

¹ Про зміни державних свят у їхньому відношенні до сінто див.: [5, 327, 350].

² У східноазійському місячно-сонячному календарі знаками «небесних стовпів» (п'яти стихій) і «земних гілоку» (12 тварин) позначають не лише роки, а й дні. Відтак на кожний місяць припадає 2-3 дні Зайця і Дракона (див. таблиці у [1]; аналогічні таблиці є в японських щорічних альманахах-*койомі* 暦, які видають усі великі святилища).

³ Святилище Сумійосі-тайся – великий комплекс, який включає чотири головні храми – *хонгу*, присвячені божествам Сумійосі та государині Дзінгу, а також невеликі храми та каплиці, присвячені іншим *камі* – *сесся* 摂社 («прийняті храми») та *масся* 末社 («другорядні храми»). Докладніше див. [3].

ці поняття див. [7, 154–155, 165–171]). Для цього 26 грудня проводять прибирання святилища, у т. ч. очищення дахів *хонгу*. Цей обряд зветься *Суухараї 煤払* («Прибирання кіптяви») [11, 13]. *Суухараї* – стародавній звичай, поширений в усій Японії, проте звичною датою для нього вважають 13 грудня [2, 130–132]. Крім того, в останній день року в Сумійосі-тайся, як і всюди, проводяться обряди «великого очищення» (*оохараї 大祓*) та *дзьоя-сай 除夜祭* («свята ночі усунення [скверни]») [11, 13]. Зазвичай «велике очищення» перед Новим роком здійснюється шляхом обтирання тіла паперовою фігуркою людини – таким чином на неї переходить усе *кетаре* та *цумі*. Потім фігурки відносять до святилища, де священник читає над ними особливу молитву, після чого їх спалюють або викидають у ріку [2, 149]. «Ніч усунення [скверни]», тобто останню ніч року, зазвичай проводять у святилищі, що є формою утримання (*імі 忌*) від усього ритуально нечистого. Також існує звичай розпалювати велику ватру, щоби відігнати злих демонів [9, 295; 2, 149–150].

На початку року в Японії є звичай здійснювати *хацумōде 初詣* – перші відвідини святилища. У Сумійосі-тайся перший день року зветься *Гантан-сай 元旦祭* («свято першого ранку») [11, 11]. Головним обрядом у цей день є набирання *вакамідзу 若水* («молодої води»): настоятель святилища (*гудзі 宮司*) черпає з особливої священної криниці «першу» воду, котру підносять божествам-*камі 神* у *хонгу*, а потім у *сесся* й *масся* [10, 25]. Це місцевий варіант загальнояпонського обряду. «Молоду воду» вважають цілющою, вона символізує щастя, багатство та доброчесність наступного року [6, 68]; вона навіть здатні повертати молодість [12]. Після підношення «молодої води» служать молебень божествам Неба і Землі, прохаючи доброго урожаю, захисту від хвороб та природних лих, процвітання держави та добробуту народу в новому році [12].

Третього січня відзначають *Генсі-сай 元始祭* [11, 11] – «Свято першопочатку», запроваджене в добу Мейдзі. Сьогодні це молебень про добробут і щастя країни. Проте четвертого січня проводять велике *мацурі* – *Тока-сіндзі 踏歌神事* («Божественне дійство співу з притопуванням»). Його мета – забезпечити добрий урожай. Дійство проводять просто неба. У ньому беруть участь два священника, один з гілкою сливи-*уме 梅*, другий – з рисовими коржиками-*моці 餅*. загорнутими у хустку. Вони тричі перегукуються, тоді той, що тримає хустку з моці, рахує їх, тричі читає молитвослов'я «Радість на десять тисяч років». Освячені таким чином рисові коржики розкидають парафіянам на щастя [11, 14; 10, 26]. Сьомого січня у Сумійосі відзначають *Аоума-сіндзі 青馬神事* – «Божественне дійство білого коня». Стайничий у супроводі двох священників, вдягнених у біле, обводить священного білого коня⁴ тричі навколо першого *хонгу* і один раз навколо всіх чотирьох. Існує повір'я: якщо побачити в цей день білого коня, це захистить

⁴ Цей кінь утримується при храмі у спеціальній стаї.

від зла на цілий рік [11, 15].

12 січня в одному з *сесся* святилища Сумійосі – Вакамія-Хацімангу 若宮八幡宮 проводиться свято *Юмате-сіндзі* 湯立神事 («Священне дійство киплячої води»). Перед храмом ставлять на вогонь чотири казани з водою. Під звуки флейти та барабана храмова дівчина-*міко* 巫女 у білому вбранні, танцюючи, занурює в окріп гілку бамбука з листям і розбризкує довкола. Мета обряду – пробудити божественні сили для забезпечення доброго урожаю [10, 46; 12].

13 січня проводять обряд *Мікеці-сіндзі* 御結鎮神事 – ритуальну стрільбу з луку на честь походу государині Дзінгу [10, 27]. Стрільці вдягнені у старовинне придворне вбрання. Походження цього обряду пов'язують з народним звичаєм відганяти стрільбою з луку злі сили, що загрожують майбутньому врожаю; з іншого боку, він пов'язаний зі звичаями військового стану [11, 15]. Варто зазначити, що у травні у Сумійосі-тайся проводяться щорічні змагання зі стрільби з луку (*кюдō* 弓道), але то світський спортивний захід, хоча й пов'язаний із символікою святилища.

Цикл новорічних свят завершується 15 січня (цей день називають *Косьōгацу* 小正月 – «Малий Новий рік»). У Сумійосі-тайся на великий ватрі спалюють новорічні прикраси, а також рисову мотузку *сіменава* 注連縄, яку використовували в новорічних обрядах, старі амулети та таблички з іменами божеств із домашніх вівтариків. На вогні печуть рисові коржики-*моці*, що, за повір'ями, мають цілющу силу; у його диму «купаються», щоби відігнати хвороби. У цей самий день проводять ритуал декламування для божеств віршів танка і хайку. Кожен бажаючий може запропонувати власний твір [12]. Традиційно божества Сумійосі вважаються заступниками поезії.

Власне весняна обрядовість у Японії починається зі свята *Сецубун* 節分 («Розділення пір року», тобто, початок весни), широко відомого своїм ритуалом вигнання демонів-*оні* 鬼 за допомогою розкидання бобів. До реформ доби Мейдзі дата Сецубуну визначалася за сонячним календарем, тому він інколи збігався з Новим роком [2, 162]. У Сумійосі тайся це свято відзначають 17 березня⁵ під назвою *Кінен-сай* 祈年祭 (або *Тосітої-но мацурі* – Свято прохання врожаю). Божествам підносять рис, зібраний на священному полі; цей рис пророщують, щоби отримати розсаду [12]. Проте для широкого загалу значно важливіше Свято соснових сіянців – *Мацунае-сіндзі* 松苗神事, яке відзначають 3 квітня. Воно специфічне для Сумійосі-тайся й пов'язане зі славетними соснами Сумійосі, оспіваними у класичній літературі. Свято це виникло в добу Едо, коли священні сосни стали засихати. На Свято сіянців знову декламують перед *камі* найкращі хайку з усієї країни, після чого урочисто саджають соснові сіянці [11, 16].

⁵ За іншими даними, 17 лютого [11, 12]. Можливо, це розходження в датах пов'язане зі зміною календаря, оскільки при цьому інколи на наступний за номером місяць: відтак, 17-й день другого місяця старого календаря був перенесений на 17 березня (третього місяця) за григоріанським календарем. Пор. нижче зміну дати *У-но ха сіндзі*.

Рослинною символікою проникнуте й травневе свято заснування святилища, що зветься «Божественне дійство листка Зайця» – *Уноха сіндзі* 卯之葉神事. Як було зазначено, у святилищі відзначають перший день Зайця кожного місяця, але особливе значення віддавна мав цей день у місяці Зайця – четвертому за традиційним місячно-сонячним календарем; з переходом на григоріанський календар це свято перенесли на травень, відтак нині воно відбувається у перший день Зайця в травні.

«Листок Зайця» (*уноха* 卯之葉) або «квітка Зайця» (*унохана* 卯之花) – це рослина дейція (*Deutzia crenata*), яка в Сумійосі вважається священною. Назва її рослини пов'язана з тим, що вона квітне у місяці Зайця. *Унохана* оспівана у японській класичній поезії, у народних піснях тощо. Колись *Уноха сіндзі* святкували дуже пишно, з урочистою процесією. Зараз усе відбувається скромніше. Свято починається з відправи, під час якої божествам-ками підносять *таматусі* 玉串⁶, зроблені з квітів *Deutzia crenata*. Далі виконують танці *бугаку*. В одному з них беруть участь діти у костюмах фантастичних птахів; їхні голови з обох боків прикрашені гілочками «квітки Зайця», які нагадують заячі вушка [11, 16; 10, 30]. Одразу за днем Зайця настає день Дракона. Вище було сказано, що в Сумійосі-тайся щомісяця відзначають перший день Дракона – *Хаттацу-сай*; проте найпишніше святкують це свято у травні.

14 червня проводять свято посадки рису – *О-таге-сіндзі* 御田植神事. У минулому розсаду рису висаджували в 5–7 місяцях за традиційним календарем, проте зараз це відбувається значно раніше завдяки появі нових сортів [6, 161]. Проте у Сумійосі *О-таге* відзначається за традиційною датою. Тут воно має самобутній характер і пов'язане не лише з божествами рису, але і з государинею Дзінгу, яка вперше заклала тут священне рисове поле [11, 17]. Це свято визнане «важливою нематеріальною цінністю фольклорної культури» [10, 46].

Згідно з японським звичаєм, розсаду повинні висаджувати дівчата, яких розглядали як дружин божества поля. У Сумійосі їх називають *уме* 植女 («дівчата, що саджають»). Вони поділяються на дві групи: перша група відносить розсаду на священне рисове поле, друга висаджує її в землю. Перед висадженням розсади поле поливають водою зі священної криниці, з якого брали «молоду воду» на Новий рік (в усіх інших випадках воду з цієї криниці брати заборонено). Поле розрівнюють бороною, яку тягне чорний бик з червоною попоною. На сцені, розташованій посеред поля, виконують ритуальні танці [11, 17]. Один з них виконує молода жінка в короні – *мітосіме* 御稔女 [10, 29]. Можна припустити, що це богиня родючості (稔 означає «достигати, плодоносити»). Відбуваються також парад воїнів у самурайських обладунках та бої на бамбукових палицях [10, 28–29], які нагадують про подвиги Дзінгу.

⁶ *Таматусі* – символічне підношення божествам: гілочки священної рослини, прикрашені смужками матерії або паперу (*сідє* 紙垂).

У центрі літнього циклу *мацури* – обряд «очищення середини літа» (*натосі-но хараї* 夏越の祓), що має на меті видалення скверни-кетаре та порушень-цумі, що накопичилися за півріччя. У старі часи цей обряд проводився в останній день 6-го місяця, але внаслідок запровадження григоріанського календаря свято «роздвоїлося» на загальнояпонське «велике очищення» – *оохараї* (30 червня) та місцеве, що проводиться в Сумійосі 31 липня. Під час першого проводиться молебень про очищення країни та церемонія очищення парафіян за допомогою *кірінуса* 切落 – вузьких смужок, змішаних з рисом, які розкидають перед божествами [12]. Друге свято складається з низки обрядів, що починається з урочистого омовіння священного паланкіна-*мікосі* 神輿 (*Мікосі-араї-сіндзі* 神輿洗神事). У давнину воно проводилося в затоці Нагао ввечері у 15-й день шостого місяця, під час припливу. Нині воно проводиться в другій половині липня⁷ у Південній гавані водою з відкритого моря. Після омовіння *мікосі* відносять на місце тимчасової стоянки до великого кам'яного ліхтаря у парку перед святилищем, а наступного дня повертають до Сумійосі-тайся. Воду в затоці Нагао в цей день вважають цілющою, і багато людей омиваються в ній, тому цей обряд отримав назву «лазні Сумійосі» [11, 18; 12].

Основні обряди починаються 30 липня зі Свята вечірнього храму (*Йоїмія-сай* 宵宮祭)⁸. Наступного дня проводиться «Велике очищення середини літа» (*Накосі-но-оохараї-сіндзі* 夏越大祓神事), головний ритуал котрого – проходження «дівчат середини літа» (*накосіме* 夏越女) і дітей-*уіно* 稚児 у старовинних костюмах через велетенське кільце, сплетене з місканту (*цї-но ва* 茅の輪) [11, 17–18]. Потім обряд здійснюють усі охочі. У ніч з 31 липня на 1 серпня відбувається обряд *Хікае-сіндзі* 火替神事 («Божественне дійство заміни вогнів»): мешканці міста Сакаї вирушають зі смолоскипами та ліхтарями назустріч процесії з паланкіном-*мікосі* [9, 272]. Нарешті, кульмінація обрядового циклу – урочиста хода 1 серпня до міста Сакаї (*Тоґо-сай* 渡御祭). Процесія прямує до тимчасового святилища Сюкуїн тонґу 宿院頓宮 [12], де влаштовують відправу та розваги для *камі*, а також обряд *Араніто-но-оохараї-сіндзі* 荒和大祓神事 («Божественне дійство великого очищення грубого та тонкого»), що включає проходження через кільце з місканту та перенесення скверни на ляльок, котрих потім топлять у морі [13].

Осінній цикл *мацури* – це насамперед свята врожаю. Найважливіше з них припадає на 17 жовтня – це *Такара-но-іцї-сіндзі* 宝之中神事 («Божественне дійство базару скарбів»), свято подяки за врожай, коли збирають рис зі священного поля. П'ятеро урочисто вбраних дівчат-*іцїме* 稲女 підносять *камі* мірки-масу 升, наповнені п'ятьма видами злаків [12]. Цей обряд має

⁷ Дата у різних джерелах не збігається: третя субота й неділя липня [11, 18]; середня декада липня [10, 46]; 20 липня і День моря в липні [12]. День моря з 1996 до 2003 р. відзначали 20 липня, нині – у третій понеділок липня.

⁸ *Йоїмія-сай* – загальна назва обрядів, які проводяться ввечері перед великим *мацури* в різних святилищах.

нагадувати про багату данину, привезену імператрицею Дзінгу з Кореї [11, 19]. Відбуваються змагання з сумо. За датою *Такара-но іці* збігається зі святом *Каннаме-сай*, що було державним у 1871–1945 рр. 23 листопада у святилищі святкують інше подібне *мацурі* – *Ніінаме-сай*, День перших колосків рису, який нині відзначають на державному рівні як День подяки праці [6, 175, 177]. На 15 листопада припадає загальнояпонський обряд *Сіці-го-сан* 七五三 («сім-п'ять-три»): у цей день дякують божествам за те, що діти вирости. У Сумійосі-тайся дотримуються старої традиції: свято проводиться для хлопчиків трьох або п'яти років та дівчаток п'яти або семи років [12].

До осіннього циклу можна включити й обряд *Ханіцукаї* 埴便, котрий проводять у першу декаду листопада. У цей день на священній горі Унебіяма 畝傍山 (преф. Нара) добувають глину для виготовлення посудин, які використовують в обрядах *Тосігої-но мацурі* та *Ніінаме-сай*. Його вважають за свято Сумійосі тайся. Він закритий для сторонніх осіб [10, 32, 46]. Аналогічний обряд відбувається й у першій декаді березня [12].

Восени в Сумійосі відзначають також важливе свято, не пов'язане з сільськогосподарським циклом: це *Кантецу-сай* 観月祭 – свято споглядання місяця, місцевий варіант загальнояпонського обряду *цукімі* 月見. Його дату визначають за традиційним місячно-сонячним календарем: це 15 день восьмого місяця. Увечері при світлі повного місяця на мості Соріхасі, що біля головного входу до святилища, декламують танка і хайку, виконують танці *бугаку* [10, 33]. Це третє свято, коли кожен бажаючий може запропонувати власний вірш для підношення *камі* [12].

Окремий цикл складають свята, пов'язані з імператорським культом, запроваджені здебільшого у перше десятиріччя доби Мейдзі. Це *Кіген-сай* 紀元祭 (День заснування імперії, 11 лютого), *Мейдзі-сай* 明治祭 (День народження обожненого імператора Мейдзі, 3 листопада), а також весняне й осіннє рівнодення, які з 1878 р. відзначаються обрядом «поклоніння на відстані храму предків імператорського роду» – *Кōрейден-йōхайсікі* 皇霊殿遥拝式. Більшість цих свят було скасовано після 1945 р., деякі змінили назви або були замінені новими. Проте в Сумійосі-тайся усі ці свята відзначають під трохи зміненими старими назвами (наприклад, *Кіген-сай* офіційно називався *Кіген-сецу* 紀元節 тощо). До них слід додати День народження правлячого імператора (23 грудня), який у Сумійосі-тайся носить стару назву *Тенцубо-сай* 天長祭. Судячи з офіційних джерел, ці свята відзначають скромними храмовими відправами.

Обсяг цієї статті не дозволяє розглянути докладно всі свята. Так, малі храми (*сесся*, *мася*) – а разом їх 29 – мають власні свята; ми згадали лише найважливіші: *Хаттацу-сай* та *Ютаме-сіндзі*.

Як бачимо, літургійний рік Сумійосі тайся є переплетінням різних структур. Деякі *мацурі* належать водночас до двох з них: наприклад, свято *Сіці-го-сан* належить водночас і до обрядів життєвого циклу, і до річного

календарного циклу; травневе свято *Хаттацу-сай* належить і до місячного, і до річного циклу. У річному циклі *мацурі* нашарувалися одне на одне старий місячно-сонячний і григоріанський календарі, офіційний цикл загальнояпонських свят (запроваджений у добу Мейдзі) і місцеві традиції, що призвело у деяких випадках до «роздвоєння» свят. Можна зауважити, що в календарі Сумійосі відсутні багато популярних свят – Свято дівчаток, Свято хлопчиків, *Танабата мацурі* тощо. Натомість головні свята народного календаря (Новий рік і *Тае*) лишаються такими й у Сумійосі. Водночас велике значення мають суто місцеві свята, як-от *Сумійосі-мацурі*, *Уноха-сіндзі* чи то *Хаттацу-сай*. Вони відрізняються, зазвичай, більшою пишнотою, і відіграють більшу роль в житті громади, ніж загальнояпонські. Цікаво зазначити, що на рівні річного календарного циклу святилища домінує хліборобська обрядовість; переказ пов'язує ці обряди з міфом про Дзінгу. Морський характер божеств Сумійосі найяскравіше виражений у *Сумійосі-мацурі*. Дослідження літургійного календаря Сумійосі-тайся та інших святилищ поглиблюють і збагачують наше знання про феномен синтоського святилища, наше розуміння сакрального часу в синто, а відтак – і всієї японської духовної культури.

1. Воробьев А. Н. Традиционный китайский календарь как основа Фэн-Шуй / А. Н. Воробьев. – М. : Либрис, 1999. – 296 с.
2. Календарные обычаи и обряды народов Восточной Азии. Новый год. – М. : Наука, 1985. – 264 с.
3. Капранов С. В. Просторова структура святилища Сумійосі-тайся / С. В. Капранов // Національний університет «Києво-Могилянська академія». Наукові записки. – 2006. – Т. 49. Теорія та історія культури. – С. 56–62.
4. Капранов С. В. Храм Сумійосі-тайся та японська культура / С. В. Капранов // Східний світ. – 2001. – №1. – С. 121–136.
5. Молодякова Э. В. Синтоистские праздники / Э. В. Молодякова // Синто – путь японских богов. – СПб. : Гиперион, 2002. – Т. I. – С. 469–508.
6. Молодякова Э. В., Маркарян С. Б. Мацури: Традиционные праздники Японии / Э. В. Молодякова, С. Б. Маркарян. – М. : Япония сегодня, 2004. – 284 с.
7. Накорчевский А. А. Синто / А. А. Накорчевский. – СПб. : Азбука-классика; Петербургское Востоковедение, 2003. – 448 с.
8. Садокова А. Р. Официальный и народный земледельческий календарь Японии / А. Р. Садокова // Календарь в культуре народов мира. – М. : Наука, 1993. – С. 162–170.
9. Синто дзітен 神道事典 (Енциклопедичний словник синто). – Токіо : 弘文堂 (Кобундō), 1999. – 830 с.
10. Сумійосі тайся 住吉大社. – Осака : 住吉大社社務所 (Офіс святилища Сумійосі тайся), [б. р.] – 48 с.

11. Сумійосі тайся ряккі 住吉大社略記 (Стислий опис Сумійосі тайся). – Осака : 住吉大社事務所 (Офіс святилища Сумійосі тайся), 1992. – 36 с.
12. Сумійосі тайся уеббу-сайто 住吉大社ウェブサイト (Офіційний сайт Сумійосі тайся). – Режим доступу : www.sumiyoshitaisha.net. – Назва з екрана.
13. Харада Осаму 原田 修. Сюкуїн тонгу то сіюхірутама денсецу 宿院頼宮と潮干珠伝説 (Сюкуїн тонгу та легенда про Перлину Приплива) / Харада Осаму. – [Б. м.], 2007. – Режим доступу до публ.: http://www.geocities.jp/iko_kan2/syukuintongu.html. – Назва з екрана.
14. Цыбульський В. В. Лунно-солнечный календарь стран Восточной Азии / В. В. Цыбульский. – М. : Наука, 1987. – 384 с.

Serhiy Kapranov

THE CALENDAR FESTIVALS OF SUMIYOSHI TAISHA

One of the characteristic features of Shinto is that every shrine has its own calendar of festivals. In this article we shall consider the main festivals of Sumiyoshi Taisha in Osaka, one of the most ancient and famous Shinto shrine. The analysis of the Sumiyoshi Taisha calendar shows that there are several historical and cultural strata: the ancient agricultural calendar, the Chinese calendar and the Gregorian calendar, adopted from Europe, as well as the unified festival cycle, introduced after the Meiji Restoration.

Key words: Shinto, matsuri, Sumiyoshi Taisha, calendar, festival.

Козловський С.

(м. Сосновець, Польща)

СОЦІАЛЬНА ТА ЕТНОМОВНА АДАПТАЦІЯ ПОЛЬСЬКИХ ТАТАР

У статті розглянуто процеси соціальної та етномовної адаптації польських татар у діаспронії та їхнє відображення на сучасному етапі.

Ключові слова: польські татари, соціальна та етномовна адаптація.

На сучасних теренах Польщі національні та етнічні меншості становлять лише декілька відсотків від загального населення держави. За даними перепису населення з 2002 року про належність до іншої ніж польська національності заявило 471,5 тис. осіб, тобто 1,2% від загальної чисельності населення. Найбільшою серед національних та етнічних меншин були сілезька (172,7 тис.), німецька (147,1 тис.), білоруська (48,7 тис.) та українська (31,0 тис.) [8]. Результати перепису виявили багато протиріч, особливо це стосується етнічної самосвідомості сілезців та розходжень поміж оцінкою чисельності меншостей і фактичними результатами отриманими в ході проведення перепису. Найвиразнішим виявом того є розбіжність серед